

Nagy Béla

Volt egyszer egy Szentháromság vagy Nits-féle patika (2. rész)

Egyházi és közéleti tevékenysége

Nits János hitbuzgó keresztény ember volt, de vallásosságát nem a képmutató ájtatosság, hanem az egyházközszégi életben való tevékeny részvétel jellemezte. Egyházát, a Szent Ferenc plébániát erkölcsileg és anyagiilag is bőkezűen támogatta, annak évekig tanácsosa volt. Hatékony és áldásos egyházi tevékenységének elismeréseként *Mayláth Gusztáv* erdélyi római katolikus püspök 1922-ben a szamosújvári római katolikus egyház (közismert nevén a barátok temploma) főgondnokának nevezi ki. Részlet a 6245/1922-es kinevezési okmányból:

„Tekintetes NITS JÁNOS gyógyszerész úrnak, KRISZTUSBAN KEDVELT HÍVŐNKNEK ISTENTŐL ÁLDÁST ÉS ÜDVÖT!

Az Istentől Reánk bízott erdélyi egyházmegye szellemi, és anyagi, egyházi és iskolai érdekeink előmozdítása szempontjából az egyházmegyei szabályok értelmében Püspöki Elődeink példáját követve, a hitközségek egyházi kormányzatába egyes világi kath. hívőnket is részesítjük. tesszük ezt azon reményben, hogy ők e megtisztelő bizalomnak a jelzett magasztos kötetmek pontos teljesítésével akként felelnek meg, hogy mint fiuk segítik az atyát a

Nits János

háztartásban, védik a házi bajokban, oltalmazzák szabadságát és függetlenségét, őrzik javait és jogait és tisztelettel meghajolva az egyedül üdvözítő Anyaszentegyház törvényei előtt, szigorúan őrziknek attól, hogy az egyházban és a hozzá tartozó intézmények körében az egyházi főhatóság s a lelkész mellőzéssel önmállólag rendelkezzenek.

E szent célból a szamosújvári latin szerzetesű rom. kath. egyházközszégnek KEDVESSÉGEDELLEL szemben nyilvánult bizalmához járulva, Püspöki joghatásunk erejével KEDVESSÉGEDET A SZAMOSÚJVÁRI LATIN SZERTARTÁSÚ ROM. KATH. EGYHÁZ FŐGONDNOKÁNAK KI-NEVEZZÜK.”

Két évtizeden keresztül szolgálja ilyen minőségben egyházát. Legjobb tudása és a püspöki intelmeknek megfelelően intézi a plébánia világi ügyeit, ezért nem csoda, hogy halálát követően a Szent Ferenc Rend confratereként emlékeznek meg róla.

Egyházi tevékenysége mellett Nits János a közélettől sem marad távol. Hosszú éveken keresztül városi tanácsos, és mint ilyen tevékeny részese a közügyek intézésének is. Becsülettel és alázattal végezte

és intézte a rá bízott feladatokat, példát mutatva tanácsos társainak. Képviselői hitvallását, a második világháború kezdetén, az újonnan alakuló városi tanács beiktató ülésén mondott beszédében így foglalja össze:

„...Ezen terem, hol városunk vezetői fognak tanácskozni, ez is sokszorosan le-

Nits János (középen) barátaival a patikában

kicsinyített mása a nagyvilágnak. Kérve kérem tehát a városi képviselőtestület minden tagját, hogy sohase feledjék el itt sem a krisztusi parancsot: a szeretetet, egymás megbecsülését, akkor biztosítva lesz a város egészséges haladása, fellendülése, békéje és nyugalma. Itt, e teremben, gondosan mérlegeljünk minden szót, minden gondolatot és minden tettet, egyéni érdek, önzés hiúság és nagyravágás itt ne találjon talajra, így segíthetjük elő legjobban Szamosújvár előrehaladását. Itt nem győzhet a harag, hanem az érv. Ne győzhessen itt a széthúzás, a harag, (a kákán is csomót keresés), hanem a becsületes együttműködés, a jóindulatú és szorgalmas munka és a tárgyilagos kritikai szellem. Úgy szolgálhatjuk legjobban az egyéni érdekünket is, ha mindig a város

javát tartjuk szem előtt, ezzel polgártársaink háláját és megbecsülését vívjuk ki.”

A család: jólét, béke, szeretet jellemezte
Nits János, Szamosújvárra kerülése után nem sokkal feleségül veszi a *Bányai család Szeréna* nevű lányát, akivel négy évtizeden keresztül boldog családi életet élt.

Szeréna szülei, *Bányai Gyula* és *Bárány Mária* a város köztisztviselőnek örvendő polgárai, régi örmény családok leszármazottai voltak. Kellemes megjelenésű, okos, és mint általában a tehetős örmény családok gyermekei, művelt asszony volt. Beszélt németül, tudott zongorázni, és szeretett, kiváltképp csendéleteket festeni. A háztartást ő maga irányította, szívesen fogadott vendégeket. A házban olyan előkelő vendégek is megfordultak, mint *Felvinczi*

Takács Zoltán művészettörténész, egyetemi tanár, *Bányai Elemér* újságíró, író (írói álneve: Zuboly), *Gopcsa László* jogász, közíró, helyettes államtitkár, *Fáy Szeréna* színésznő, vagy *Clemens Albert* (Béla), a rettegi gyógyszerész. Nagyrészükhöz szegről-végre rokon szálak fűzték, akárcsak *Hollósy Simon* festőművészhez – Szeréna apai nagyanyja is *Korbuly* lány volt – aki szintén a Nits ház szívesen látott vendége volt. *Nits Jánosné*, akinek anyai nagybátyja *Bárány Lukács* a Szentháromság örmény katolikus templom lelkésze volt, férjéhez hasonlóan, vallásos asszony volt. Az Oltár Egylet elnökeként az egyházközösség erősítéséért kifejtett tevékenységének elismeréseként *XII. Pius pápa* 1945 nov. 9-én a *Pro Ecclesia et Pontifice* (Egyházért és

Pápáért) becsületkereszttel tüntette ki. Hat gyereket hozott a világra, akik közül ötön érték meg a felnőtt kort: Margit (1902), Júlia (1904), Gyula (1905), Nóra (1910) és Károly (1916).

A családban jólét, béke és szeretet uralkodott. Nits János számára a család, a felesége és gyermekeinek a boldogsága volt a legfontosabb. Nem volt fukar ember, létezett a házban egy pénzes, úgynevezett „nyúlj bele” fiók, amelyekből gyerekei bármikor, bármennyit elvehettek, ha szükségük volt rá. És ezt, főleg a lányok ki is használták, különösen akkor mikor hosszabb-rövidebb időre-külföldre utaztak. Ilyenkor szokta Nits János mondogatni, félig tréfásan, félig komolyan: „Ha pénzből lennék, elolvadnék”. Ezért aztán nem csoda, hogy gyerekei rajongtak érte, és ugyanazzal a szeretettel vették körül, mint amit ők is kaptak tőle. Gyerekei iránti szeretete, gondoskodása az idő multával sem szűnt meg, azok-

kal, akik kirepültek a családi fészekből folyamatosan tartotta a kapcsolatot, levelezett velük, tanácsokkal látta el őket. Igen jellemző Nits Jánosnak a családdal kapcsolatos felfogására az a pár sor, amit frissen férjhez ment Margit lányához és vejéhez, *Frenkel Ferenc* doktorhoz intéz egy 1936-ban kelt levelében: „Bizony a mi öreg házunk mind csendesebb lesz, de az nem baj, csak ti is tudjatok a miénkhez hasonló csendes kis fészket rakni, ahol mindég komoly munka és megértés volt az élet irányítója, az utcára soha onnan semmi zaj ki nem csendült,

a szeretet és megértésnek nincsenek hangos jelenetei.”

A város összes templomának harangzúgása kísérté

Nits János, bár első sorban férj és apa volt, nem zárkózott el a város életétől sem. Jó kedélyű, vidám ember volt, aki, ha csak tehette szívesen vett részt a városban zajló különféle rendezvényeken, jótékonyasági bálokon, kulturális eseményeken. Ahol, és akinek csak lehetett segített, jó szóval, és ha kellett pénzzel is. Sokszor ere-

Nits Jánosné Banyai Szeréna pápai kitüntetése

jén felül is, de mindig diszkrétén és sohasem öncéllúként. Közkedvelt ember volt, akit mindenki ismert, szeretett, tisztelt.

Hetvenhárom éves korában, 1943. március 19-én bekövetkezett halálát mindenki nagy megdöbbenéssel és mély részvétellel fogadta. A szamosújvári örmény katolikus temetőben helyezték örök nyugalomra. Temetésén a helyi és környékbeli előkelőségek mellett ott volt a fél város, de sokan vidékről is bejöttek végtisztességet tenni. A családi háznál felállított ravatalánál *dr. Hintz György* kerületi elnök búcsúztatta az Országos Gyógyszerési

Egylet és Kerület nevében. Utolsó útján, a családi háztól a temetőig, a város összes templomainak harangzúgása kísérte.

Halálát a budapesti Gyógyszerész Szemle is hírül adta, Nits János gyógyszerész életének és tevékenységének méltatása végén ezzel a mondattal búcsúznak a volt kollégától:

„Nits János, mint az erdélyi gyógyszerész társadalom egyik közbecsülésben állott tagja méltán megérdemli, hogy méltó módon emlékezzünk meg róla és e helyen búcsúzzunk el tőle kartársi kegyelettel.”

A szamosújvári képviselőtestület 1943. április 3-án tartott rendes közgyűlésen emlékezik meg a város nagy halottjáról, volt társukról. Dr. nemes *Tamássy Károly* polgármester emlékező beszédében, melyet a képviselő társulat állva hallgatott végig, többek között ezeket mondta:

„...Egy ember hagyott itt minket, mégis a város egész társadalma érzi hiányát,

érzi a veszteséget, melyet halála jelent.

Megkönnyezzük benne az embert, aki igaz és egyenes volt, a becsületes magyar férfiút, akit az idők különféle korszakai nem tudtak kikezdeni, a közéleti munka részesét, akinek úri vonásait, melegen érző szívét, jóságos tekintetét és

férfias határozottságát éreztük a mindennapi érintkezésben.

Az ilyen elmúlásnak nincsen vigasztalan bánata, mert ez az élet a polgári

és hazafiúi erényekben gazdag férfi élete volt, akinek munkája áldást jelentett a város számára.

Nits János mintaképe volt és marad mindenkor a vallásos, istenfélő,

embertársait megbecsülő, áldozatkész polgárnak, akit tisztelet és szeretet vett

körül mindenki részéről nemcsak városunkban és vármegyénkben, de mindenütt,

hol szelíd, jóságos, szeretetreméltó, szellemes személye megjelent.

És amilyen nemes gondolkodású volt a közéletben és a társadalmi életben, ilyen erényekkel tündökölt talán még fokozottabb mértékben magán és családi életében.”

És ami következett a háború után

Nits János gyerekei közül ketten, Júlia (1904-1993) és Gyula (1906-1979) is, az apjuk mesterségét választva, gyógyszerészek lettek. Mindketten, az impériumváltás után átkeresztelt és román tannyelvűvé vált kolozsvári I. Ferdinánd Király egyetemen szereztek gyógyszerész diplomát egyazon évben, 1928-ban. Az egyetem elvégzése után az újdonsül patikus testvérek apjuk gyógyszerészeti gyakorlatára, majd, tudásuk fejlesztése céljából, Júlia Nagyszébenben, míg Gyula Bécsben dolgozik rövid ideig. Ezután mindketten visszatérnek Szamosújvárra, a Szentháromság patikába, apjuk mellé. Nits János halála után a gyógyszerészeti tevékenységét Gyula veszi át. Nem volt könnyű dolga, a háborús évek, a közeledő front okozta bizonytalanság, valamint az egyre súlyosabbá váló gazdasági körülmények közepette a patika fenntartása és működtetése egyre nehezebb és nehezebb. A sok nehézség, az egyre aggasztóbb hírek ellenére, akkor, amikor sokan a menekülés útját választottak, ő továbbra is bátran kitarított, végezte a dolgát, gondját viselte az akkor már hattagú családjának, úgy ahogy azt szüleitől látta és eltanulta. Emberségének és bátorságának tanújelét mutatva, a Magyarország német megszállását követő deportálások idején - a család tudtával és segítségével - négy zsidó férfit bujtatott el a ház pincéjében, megmentve őket a biztos haláltól (Ezért a tettükért Nits Gyula

és felesége, *Nits (született Meggyesi) Alíz*, neve is felkerült a jeruzsálemi Holokauszt Emlékmúzeum falára. A Yad Vashen szervezet által 2001-ben odaítélt Igaz Ember díjat és az ezzel járó emlékérmét és díszoklevelet a Szatmárnémetiben élő építésmérnök, *Nits János* vehette át elhunyt édesapja és a Szamosújváron még élő, de már idős és beteg édesanyja szülei nevében.). Sajnos a háborút a Nits család sem vészelte át áldozat nélkül. Júlia férje, *Tihanyi Pál* huszártüzér, az amerikaiak által Kolozsvárra mért 1944-es bombatámadásban hősi halált halt.

A háború befejeztével a patika helyzete nem javult, sőt, tovább romlott. Az árubeszerzés, az infláció, de legfőképpen az új, kommunista hatalomnak a magántulajdon felszámolása céljából hozott intézkedéseinek következtében a gyógyszer-tár működtetése szinte már lehetetlenné vált. A végső csapást az 1948-ban kihirdetett államosítási rendelet jelentette, melynek következtében 1949-ben a patika állami tulajdonba vétetett, a ház nagy részét pedig rekvirálták. A szamosújvári Szentháromság gyógyszer-tár, ilyen név alatt megszűnt létezni és ezzel együtt lezárult egy másfél évszázados korszak, amelynek utolsó, majdnem 50 évét *Nits János* neve fémjelezte.

Zárzó helyett

Az államosítás következtében a két gyógyszerész, Júlia és Gyula egyik napról a másikra munka és jövedelem nélkül. Mindketten Désre kerülnek. Júlia az egyik patikában

kap állást, és mint alkalmazott gyógyszerész dolgozik nyugdíjba vonulásáig. Új családot nem alapít, szabadidejében a „Szurke nővérek” egyházi szervezet keretein belül karitatív tevékenységet folytat. *Nits Gyula* a dési gyógyszerlerakatba kerül, ahol 1951-ig dolgozik, mint főgyógyszerész. Ekkor az a „megtiszteltetés” éri, hogy visszahelyezik Szamosújvárra, és a család egykori patikájában, mint alkalmazott gyógyszerész dolgozhatik. A helyzet visszássága ellenére munkáját, az apjától tanult tisztességgel, becsülettel és nagy szakértelemmel végzi 1970-ig, nyugdíjba vonulásáig. A család és a gyógyszerészi munka mellett egy „másik” Szentháromság, az örmény katolikus székesegyház életében is tevékenyen részt vesz, huszonhat éven át a templom orgonistája és főgondnoka.

Az 1989-es változások után az egykori Szentháromság patikát újra magánosítják, de a jellegzetesen „hazai” jogviszonyok között a reprivatizációs folyamat haszonélvezői nem a jogos *Nits* örökösök. A „privatizált” patika után, az érvényes

jogszabályok szerinti kárpótlásra való jogosultságuknak az örökösök mind a mai napig nem tudtak érvényt szerezni, s bár 2001 óta a gyógyszerháznál több alkalommal is tulajdonos váltás történt, az állandó jogi csúrés-csavarás, halasztás miatt az elindított kárpótlási folyamat sötét alagútjának a végén még mindig nem látszik a fény.

(Ezúton is szeretnék köszönetet mondani a két Nits unokának, a Kolozsváron élő Tőkésné Frenkel Annának, valamint Nits János volt szatmárnémeti városi tanácsosnak, hogy a családdal kapcsolatos emlékeiket velem megosztották, a tulajdonukban lévő családi iratokat, feljegyzéseket és fényképeket a rendelkezésemre bocsájtották, azoknak közlését lehetővé tették.)

Dáné Tibor Kálmán

Nagy Béla méltatása

Az embert nem singgel mérik. Hanem emberséggel. Ezen mércén mérve Nagy Béla nagyon nagy ember. Nem híres ember, nem vezéregyéniség, nem hangadó, főleg nem hangoskodó közbeszóló, hanem közösségéért elhivatottan cselekvő ember. Mint magyar, mint erdélyi, mint kolozsvári, mint a kisebbségi kultúránk iránt elkötelezetten érzékeny ember.

Ismeretségünk jóval több, mint fél évszázada, közel hatvan éve kezdődött. Mert telepi gyerek ő is, éppen, mint én. Telep alatt a Házsongárdi temető és a Tordai út ölelésében, az egykori Nagy Gábor Tanya hatalmas gyümölcsösében, a múlt század ötvenes éveiben szerény méretű parcellákra épült néhány tucat kis családi házat értem, valamint az általunk Réznek nevezett, gyümölcsfákkal körbefogott szabad teret, ahova focizni jártunk. Igaz, mi ritkán játszottunk együtt, hisz mire hátulgombolós

lettem, Béla már pantallót viselt, s mire én lettem hosszúnadrágos, az ő generációjához tartozó telepi fiúk már családalapításba kezdtek. Erről a halk szavú nagyobb fiúról akkor csak annyit tudtam, főleg a szüleim nevelő szándékú „bezzeg” példabeszédein keresztül, hogy nagyon jó tanuló, s a gépészmérnöki egyetemet is kitűnő minősítéssel végezte. A Telep pedig nagy változáson ment át az elmúlt néhány évtizedben, az egykori lakói ugyancsak kicserélődtek, mondanom sem kell, hogy nem a magyarság javára, de Béla hűséges maradt. A kis családi házukat, amelyben felnőtt, kibővítette, még komfortosabbá tette, a kert végébe pedig felállította a „sufnit”, azaz a műhelyt – mint egykoron nagyon sok telepi háznál, ahol ez egyféle státuszszimbólum is volt, jelezve, hogy a ház gazdája a tisztességes mestersége mellett amolyan fúró-faragó ezermester is. S ennek a műhelynek

Nagy Béla. Kép: Essig József